

on també em parlen d'un lloc on s'ha fet «una gran *esbalçarrada*»; i a l'Urgellet, *D.Ag.*); *esbalç* 'precipici' (a l'Urgell i Pallars Jussà i Sobirà, *Torrent de l'Esbalç* a Rivert; *Plana (d')Esbalç* a Gavàs, Alta Rib.); *esbalçador* m. 'estimball' («hi ha uns grans *esbalçadors* a la Rua de St. Llobrès», Gósol) i més a ponent *esbalçader* (que anoto a Tuixén i a la Vall d'Àneu). *Cases esbalçades* les arruïnades, sento a tot el Segre mitjà (Nargó-Cabó); parlaven molt de *coves esbalçades* a Móra d'Ebre. Sento +*esmels* a Porreres (mall., 1964) ¹⁰ que sembla *esbalç* contaminat per un *esmençar < *envençar*, *avencar* (*AVENC*), o per *esmarginar* i mots semblants.

També un verb *rebalçar* es deu haver usat amb el significat d'"estimar", car segons *AlcM rebalçada* ¹⁵ 'trencacolls' s'empra en el Penedès; i si bé és suspicte d'italianisme l'ús que fa Andreu Febrer de *rebalç* per traduir el *rimbalzo* dantesc (*AlcM*), confirma aquesta existència el fet que hi ha un indret de tal nom que «fa *balç*» a Sunyer (Segrià), si bé avui pronuncien la *rabàl* de *Magí*, per etim. popular, però no és cap raval ni cap casa sinó un paratge de muntanya CPr.: +*Contribalç* a la Vall de Lavansa.⁷

¹ Traduint «un *balzo*... che da quel lato il poggio tutto gira» de l'original de Dante, *Purg.* iv, 47. Ací tenim el sentit rigorosament etimològic i igual a català. És sabut que en el llatí de l'època imperial, tot i seguir aplicant-se en moltes accs. secundàries i figurades, i molt en el sentit bàsic de 'cinturó' o 'cinyell del qual penja l'espasa, baldrí', en pren ³⁰ d'altres: entre ells, el molt conegut 'gráo circular que permet de girar entorn d'un circ o amfiteatre', que en italià degué constituir el punt de partida d'una part dels descabellaments d'aquesta família del mot i els seus derivats: això conduïa més aviat ³⁵ cap a la idea de 'salt o baixada rosta (no espadada) en un terreny montuós', i servia de base per al sentit del derivat italià *balzare* 'saltar'. En la *Comèdia* de Dante es nota ja la tendència al predomini d'aquest matís de *balzo* i *balzare*; Febrer, calcant ⁴⁰ l'ús dantesc, usa *balç* altres cinc vegades almenys (veg. les cites en *DBal.*), en alguna de les quals (sobretot *Inf.* xii, 2, i xxix, 95, «lo loch on avallar la riva vinguem, al *balç*») tenim aquest matís, i d'ací ve també l'ús de *balzo* per a cada un dels cercles de ⁴⁵ l'Infern dantesc («giù di *balzo* in *balzo*», xxix, 95), però això en realitat ja no pertany a la nostra llengua per més que l'hi apliqui Febrer. Balari tragué d'això el prejudici que l'ús de *balç* a Catalunya ve també d'aquí, i així ho exposà en el seu opuscle ⁵⁰ *Infl. de la Civil. Rom. en Cat.*, 17-23, i en la seva obra cabdal *Orig. Hist. de Cat.*, p. 77, etc.; altrament en aquests treballs Balari reuneix més documentació medieval (no en manca alguna dada tan antiga o més que les indicades a dalt) si bé en la ⁵⁵ majoria dels casos es tracta de topònims més aviat que d'un ús apel·latiu. Cito particularment *Baltiarrenno*, a. 990, forma antiga del nom de *Balsareny* (al N. de Manresa), poble edificat sobre un balç arenós, que ve de *BALTEUM ARĒNĒUM* (*E.T.C.* i, 38), i ⁶⁰

Balteum Rubeum que en un doc. de c. 910 designa el precipici rogenc que després s'ha anomenat *Balrubi* i *Malrubi*, prop d'Artés (*E.T.C.* ii, 267). —

² Repararem en l'ús que fa Bosch de la Trinxeria de *baus* com a plural, en lloc de *balços* o *bauços*, la forma normal gramaticalment, que és el que se sent pertot més al Sud; això és exacte, com ho comprova el nom de *Los Baus de l'Ase*, a 3 kms de Prats de Molló, en el camí d'Arles (també esmentats ja per ell mateix). Aquest tipus de plural dels mots en -s, coincidint amb el de l'occità, es troba també en els textos arcaics rossellonesos, ja molt minoritari en l'ús literari medieval del mateix Rosselló, però encara apareix algunes vegades en les *Vides Rossell.* del S. XIII (veg. les *Notes Gram.* de l'ed. completa d'aquestes): l'ús toponímic de *bauços* comprova que no era cap occitanisme en aquesta zona. De fet és probable que en la zona marítima això donés lloc a la creació d'un singular analògic *un bau*; al qual pogué ajudar la tendència fònica d'aquest dialecte a emudir la -s davant consonant sonora: em digueren a Évol (Conflent) «damunt el *bau* de *Pòtilles* tot són roques *crebades*», on, com veiem, es tracta d'un cingle muntanyenc (si bé ací podria ser reducció per fonètica sintàctica i no per analogia). Però parlo ara de l'ús de *bau* en el sentit de roca submergida i escarpada que es veu a través de l'aigua de mar en la costa. Mot que han usat excel·lents escriptors de la costa empordanesa, en particular J. V. Foix («amb la roca del *bau*»), de qui constitueix un terme predilecte, i Josep Pla, que, p. ex., en descriure'ns el terme de Roses, diu que «fora de Cap Trencat hi ha una roca submergida —un *bau* en català— que amb maror trenca perillositament» (*Guia de la Costa Brava*, també en l'ed. castellana, p. 388), i també en d'altres passatges de les seves obres. Vaig constatar que aquest mot ja no s'usa més enllà de la frontera política (o almenys no el coneixien a Banyuls); però molt, tot entorn del Cap de Creus, a l'Èscala i fins més al Sud en la Costa Brava (ja no de Blanes ençà), i pel Nord fins a Portbou. Justament en el límit municipal entre Portbou i Cervera n'hi ha un de famós, que pronuncien *El Bou Follit* ('del fullam d'algues', cf. *Castell-follit* FOLIËTI collectiu amb metafoia), on deu haver influït la vocal de *barca de bou*, *xarxa de bou*, variant de *BOL* 'acció de fer un tomb amb la xarxa parada'; i hi ha forts motius per sospitar que el mateix nom propi de la vila de *Portbou* contingui aquest -*bou* = *bau(s)* de *Bou-Follit* (és clar que cal rebutjar com a absurda la idea, que accepten els francesos i altres forasters, que *Portbou* sigui una spelling-pronunciació enlloc d'un *Port-bo mai existent). Tornant, però, al nostre *bau*, si algú troba difícil formalment aquesta etimologia i creu que una altra —com ara *VACUUS* o *VAGUS*— fóra més acceptable, s'erra certament, car aquestes es prestarien a objeccions fonètiques molt més greus, i tindrien menys base pel sentit i en el repertori lèxic de la llengua; més defensable fóra si de cas suposar un